

גלותא, אין כופין אותו ריש גלותא למכור. מכלל מזה שאין כופין את ריש גלותא למכור, משמע דמקנא קניא ליה השדה ללוקח, אלא שאין זה מחייב את הריש גלותא לכתוב על כך שטר.

לימא פליגא האם ניתן להוכיח מכאן שהבריתא חולקת על הסברא דבני מערבא, דאמרי וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל הבית, והוא הדין בזה שבעל השדה נתכוין להקנות לריש גלותא, ולא ידע שהלוקח חשב לקנות לעצמו, אם כן אין הקנין חל לבעל המעות, ומשמע שהבריתא חולקת וסוברת שאף בלא כונת המוכר המקח נקנה לבעל המעות?

ותרצינן: אי משום הא לא קשיא, שאפשר להעמיד את הבריתא כגון דאודיעה הלוקח לבעל שדה שכונתו לקנות לעצמו, ואודיענהו גם לפהרי [לעדי המקח] שהקנין הוא ללוקח, ואין הריש גלותא משמש אלא כיסוי, כדי להטיל אימה על המערערים, אבל אם לא הודיע הלוקח על כונתו למוכר, אמנם אינו קונה, וכסברת בני מערבא. (8)

ומקשינן: אלא אימא סיפא, אם אמר הלוקח למוכר על מנת שימכור לי ריש גלותא, כופין אותו ריש גלותא למכור. אמאי כופין אותו, ולימא ריש גלותא, לא יקרייכו בעינא

[אין לי חפץ בכבוד שאתם מכבדים אותי], ולא זילותיינו בעינא [וגם לא בזילזול הבא מכך, כאילו סוחר קרקעות נעשיתי], ואיך אמירת על מנת מחייבת את ריש גלותא לכתוב לו שטר מכירה על השדה?

אלא אמר אביי: הכי קאמר, הלוקח שדה בשם חברו, ריש גלותא, כדי שלא יערערו על המכירה, אין כופין את המוכר למכור קא-א בשטר על שמו, זימנא אחריתי, נוסף על השטר הראשון שכתב על שם ריש גלותא כדי להבטיח את עצמו, שלא יבואו יורשי ריש גלותא לאחר זמן לתבוע את השדה לעצמם.

ואם אמר לו הלוקח למוכר, בשעת המכירה, על מנת שתכתוב לי שטר נוסף על שמי, חוץ מהשטר הראשון שנכתב על שם ריש גלותא,

כופין את המוכר למכור ולכתוב שטר גם על שם הלוקח.

ומבאררת הגמרא: אמר מר, הלוקח שדה בשם חברו אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי.

ומקשינן: פשיטא שאין המוכר חייב לכתוב לו שטר שני, שהרי על מה שדובר ביניהם כתב

הקנין נעשה בשליחות, אלא לאחר שקנה הבעל חוזר ומקנה, ואם כן איך קנו הרי לא זיכה להם על ידי אחר.

ותירץ שכיון שיש כאן גמירות דעת ברורה לקנין, מתוך שדעתו קרובה להם, הרי זה עצמו כקנין.

7. מפרש הרשב"א שאין לפרש שהוא מתקנת חכמים כמו לב בית דין מתנה, שאם כן אין זה אמור אלא לגבי הקדש, ובכתובות משמע שאף בשאר דברים נאמר כן, ובהכרח שאמדו חכמים דעתו שרצונו להקנות להם, כמו שאמרו בפרק המפקיד נעשה כאומר לו לכתשגנב פרתי וכו', לענין כפל. אלא שמקשה על כך שמשמע שאין

לו?

ומתרצינן: מהו דתימא, מצי אמר ליה לוקח למוכר, מידע ידעת היה ידוע לך דאנא לנפשאי שקילנא, שבאמת קניתי את השדה לעצמי, ופנהיא בעלמא [בטחון ומגן בלבד] הוא דקבעינא ולכן עשיתי את המקח על שמו של ריש גלותא, כדי להרחיק את המערערים.

וזוזי בכדי לא שדינא, ולא היה בדעתי להפסיד את כספי בקנית שדה על שם אדם אחר, אלא אדעתא דכתב ליה שטרא אחרינא, וסמכתי על כך שתכתוב לי שטרא אחר על שמי.

קא משמע לן, דאמר ליה מוכר ללוקח ענינא [תנאי] עבדי לך בהדי ההוא דזבנת ליה בשמיה היה לך להתנות מראש עם אותו אדם שקנית את השדה על שמו, ויכתוב לך שטרא אחרינא שהוא מוכרו לך, ואין לך דין ודברים עמי.

ומבארינן עוד: ואם אמר לו על מנת כופין את המוכר למכור.

ומקשינן: פשיטא שאם התנה אתו מראש חייב הוא לקיים את תנאו?

ותרצינן: לא צריכא דאמר להו לוקח לפהדי בפני המוכר חזו דשטרא אחרינא קא בעינא. ולא התנה כן עם המוכר עצמו.

מהו דתימא, מצי אמר ליה המוכר ללוקח, שטרא מהיאך דקא שקלת בשמיה קאמרת, סברתי שכונתך היתה לדרוש מהאדם שקנית בשמו, שיכתוב לך שטר, ואין זה מחייב אותי.

קא משמע לן, דאמר ליה הלוקח, להכי טרחי ואמרי להו לעדים שאני רוצה שטר נוסף על שמי, קמך [בפניך], משום דמינך הוא דקא בעינא שתכתוב לי שטר.

רב כהנא יהב זוזא אכיתנא, נתן מעות לסוחר עבור פשתן, ולאחר שקנה את הפשתן השאירו אצל המוכר. לסוף אייקר כיתנא.

זבניה מרוותיה דכיתנא, מכרם בעל הפשתן כדי לתת את דמיהם לרב כהנא.

אתא רבי כהנא לקמיה דרב, אמר ליה מה אעביד האם איזיל אישקיל זוזאי ואין בזה חשש ריבית.

אמר ליה רב, אי כי קא זבני אמרי [אם בשעת המקח אמר המוכר] האי כיתנא דכהנא הוא, [פשתן זה של רב כהנא הוא], זיל שקול ואין בכך איסור רבית.

ואי לא אמר להם המוכר שהפשתן הוא של רב כהנא, לא תשקול את התוספת במחיר שרב כהנא שלם למוכר, משום רבית.

כמאן, כבי מערבא דאמרי: מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות. והוא הדין במקרה שלנו שהקונים לא התכוננו להקנות את המעות לרב כהנא, ונמצא שהוא קיבל את המעות מבעל הפשתן, וכיון שקיבל יותר ממה ששילם עבור הפשתן, הרי זה נראה כרבית.

ומקשינן: אטו מי יהיב רב כהנא ארבע על מנת לקבל מעות בחזרה, ושקיל תמני, שזה רבית.

הרי לא היה אמור לקחת מהמוכר אלא

פשתן, וכתנא ממילא הוא דאייקר, וכשבעל הפשתן מכרם מיגזל גזולה, שכן היה זה שלא ברשות.

ותנן [צג ב] כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה. ואם כן גם אם הקונים לא התכונו להקנות את דמי הפשתן לרב כהנא, חייב בעל הפשתן בתשלום דמיהן לרב כהנא מדין גזלן, וכשעת הגזלה, שאז היה הפשתן יקר, ואין בכך לכאורה משום רבית?

ומשנינן: **אמרי, התם אמנה הואי** כשנתן רב כהנא את הדמים עבור הפשתן, היתה זאת פסיקה שפסק עמם, כדי שיספקו לו פשתן כשער הזול במשך השנה ולא משכיה רב כהנא לכיתנא, ולכן אסר רב.

ורב לטעמיה [כשיטתו], דאמר רב [בבא מציעא סג א]: עושיין אמנה בפירות ואין עושיין אמנה בדמים. מותר לאדם לתת מעות לסוחר פירות על מנת שיספקו לו פירות במחיר מוזל, אך זה רק אם אמנם בסוף יטול את הפירות, אך אם כשיבוא ליטול פירותיו,

יאמר לו המוכר אתן לך מעות בשוי הפירות, אסור לו לקבלן, (9) משום שנראה כרבית, שמקבל יותר ממה שנתן.

והוא הדין במקרה של רב כהנא, שהיתה זו פסיקה על פירות, אסר עליו רב לקבל מעות יותר ממה ששלם עבורם.

מתניתין:

הגזל את חבירו שוה פרוטה, וכשתבעו לשלם הכחיש הגזלן ונשבע לו על כך. ושוב הודה שגזל וברצונו להשיב את הגזלה, אין לו כפרה עד שיחזיר לגזל בעצמו, ואם אינו נמצא לפניו, יוליכנו אחריו [אפילו] למדי. (10) ובגמרא למדו דבר זה ממה שכתוב [ויקרא ה] לאשר הוא לו יתנו.

לא יתן, לא לבנו של גזלן, ולא לשלוחו של גזלן, ואם נתן להם ואבדו המעות אפילו באונס לא נתכפר לו, וחייב לחזור ולשלם.

אבל נתן לשליח בית דין (11) ומתכפר לו

פירות, ומסיק שפלוגתת רב ורב ינאי היא בין בדמים ובין בפירות דרב ינאי מתיר ביצא השער, אפילו אין למוכר, ורב אוסר.

10. בספר גידולי שמואל כתב, על מה שכתבו התוספות שאף כשנשבע מעצמו יש חיוב השבה, שכן הוא גם באופנים שאין בהם כלל דין גזלן, כגון בלא קנין גזילה, או בגזל מהקדש, או מגזלן, ונשבע והודה חייב להוליך אפילו למדי, וכתב דמסתבר שאם נשבע לגזלן או לשומר, והבעלים עמו, די בהשבה לבעלים. ואם הבעלים במדי והגזלן או השומר עמו, כתבו בדברי חיים וכן בתשובות מהרי"ל דיסקין, דלשומר אם החזיר יצא ידי חובתו, דיד שומר כיד הבעלים,

8. ולענין דינא כתב הרשב"א, שכיון שהלכה כרבי יוחנן ולא כבני מערבא, ואין צורך בכונת מקנה, הוא הדין במקרה זה שקנה שדה ואמר למוכר שקונה עבור ריש גלותא, ובאמת התכוין לעצמו, קונה הוא ולא ריש גלותא, אפילו לא הודיע לבעל השדה, אך בשם התוספות כתב שאם ריש גלותא לא ידע שהקונה מתכוין לעצמו, ולא המוכר, הרי הקנין נעשה עבור ריש גלותא וזכה במקח.

9. רש"י מפרש שהכונה לקבל פירות כשער היוקר מותר גם לרב, ורק לקבל דמים אסור, והקשה בנמוקי יוסף עליו מהגמרא בב"מ שמשמע שאף פירות אוסר רב כשאין למוכר

בוזה, אף אם יאבדו בדרך.

ואם מת הנגזל, יחזיר את הגזלה ליורשיו.

נתן לו לנגזל את הקרן, ולא נתן לו את החומש, שהתחייב בנוסף על הקרן, כיון שהכחיש ונשבע על כך.

או שהנגזל מחל לו על הקרן, ולא מחל לו על החומש.

או שהנגזל מחל לו על זה ועל זה, היינו על הקרן והחומש, חוץ משה פרוטה בקרן, שעל זה לא מחל, צריך לילך אחריו, כדי לקיים מצות השבה, גם בחלק מהגזלה, או בחומש לבד.

נתן לו את הקרן, לאחר שכבר נשבע והתחייב קרן וחומש, ונשאר חייב חומש בלבד. וכשתבעו לשלם את החומש הכחיש, ונשבע לו על החומש, שכבר פרע לו.

^{ב-קג} הרי זה משלם חומש על חומש, שכן החומש הראשון נעשה קרן, וכשמכחיש ונשבע על כך, חייב לשלם חומש.⁽¹²⁾ **עד שיתמעט הקרן, היינו החומש שעליו נשבע, משה פרוטה. שהנשבע על כפירת פחות משה פרוטה, אינו משלם חומש.**

וכן בפקדון שכפר בו השומר ונשבע על כך, משלם קרן וחומש, שנאמר [ויקרא ה] או בפקדון או בתשומת יד [שכפר בהלואה] או בנזל או עשק את עמיתו [בשכר שכיר] או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר. הרי זה משלם קרן וחומש, וחייב בקרבן אשם.

גמרא:

ממה שאמרו במשנה "נשבע לו" יולכנו אחריו למדי, משמע **נשבע, אין, רק אז אין לו כפרה עד שיגיע ליד הנגזל, אבל לא נשבע הגזלן, לא חייב להוליכו אליו, אלא די שיניחנו והנגזל יטלנו בעצמו.**

ותמהינן: מני אין דין המשנה לא כדעת רבי טרפון ולא כדעת רבי עקיבא. דתניא, גזל אחד מתוך המשה בני אדם, ואינו יודע מאיזה מתן גזל, וכל אחד מהם אומר אותי גזל, מניח גזילה ביניהם ומסתלק, דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר, לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה, ואינו מתכפר בכך, עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד. משום שהחוב הוא להחזיר את הגזילה לנגזל עצמו, ולכן בזה שהניח את הגזילה ביניהם אינו נפטר מחיובו, שהרי לא הגיע לידי הנגזל, והרי הוא בספק חיוב עד שיתן לכולם.

היא שפטרו אותו מכך עד שיבוא הנגזל לבית דין ויטול את שלו. ופירשו התוספות שאמנם במשנה מדובר שהשליח מוליך את הגזילה, אלא שמועיל לפטור את הגזלן מאחריות הדרך, וכן יש לו כפרה מיד א"פ שלא הגיע ליד הנגזל. ובספר פני יהושע כתב לבאר דעת רש"י, שאמנם התקנה היא שיניח בבי"ד, אך תקנה זאת עדיפה מנגזל עצמו, שהרי לשליחו של הנגזל

ואילו לגזלן אינו השבה עד שיחזיר לבעלים הראשונים.

11. דעת רש"י שדין זה הוא מה שנאמר בגמרא שתקנה גדולה התקינו, שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן, משלח קרן וחומש לבית דין ומביא אשמו, והתוספות הקשו עליו שמהגמרא משמע שהשליח מוליך את הגזילה לנגזל, ואילו התקנה